

üzést, hogy megmondja az igazságot. Vezércikkei nem csak szépek és tanulságosak, hanem jelentős tettek is. Fel tudta ébreszteni mások alvó lelkiismeretét. Olyan éles fénnel világított rá a hibákra, hogy ezeknek szégyenkezve kellett visszahúzódnok. Nem hirdetett boldogító eszméket, irányokat, de szívesen állott a Magyarország igazságát szolgáló Revíziós Liga élére.

Herczeg Ferencnek nincs szüksége rá, hogy babérkoszorút fonjunk homlokára. A Gondviselés hosszú, szép életet adott neki, elhalmozta adományával. Ő pedig nem fukarkodott a reá bízott kincseknek szétosztásával. Nagyszerű munkát végzett. Felemelő érzéssel tekinthet végig életén és munkásságán, a magyarság pedig hálás szeretettel és büszkeséggel vallja őt a maga nagy értékének.

BOGNÁR CECIL

Herczeg Ferenc magyarsága*

1863—1943! Amikor ezt a két évszámot így kimondom, az elfogódottság érzése lesz úrrá rajtam. Két tengerpart ez a két évszám, amelyek között emberek, nemzetek és világrészek történelme hullámszik nyughatatlan háborgással. Ki mérheti fel annak a születési évszámnak távolságát és a nyolcvanéves évforduló magasságát, ahová a költőt az élet felemelte, hogy a vanitatum vanitas keserű érzésével, vagy a „jó mulatság, férfi munka volt” boldog öntudatával tekintsen eseményekben, tettekben, küzdelemben és alkotásokban olyan gazdag életére? Nyolcvan esztendő! Nemzetek, kontinensek életében is sorsfordító idő, hát még egy ember, a költő életében, akinek lelke, mint a mikrofon minden hangot felvett, amely életében elhangzott, és mint az öntésre kész gipsz minden érintést megőrzött? Tüneményes írói pályáját a százévet jó egészségben megért híres francia filozófusával, Fontenelleével lehetne összehasonlítani, aki még százéves korában is csodálatos szellemi frissességgel gondolkodott és dolgozott, vagy a legnagyobb mesemondóéval, Jókaiéval, akit ötvenéves írói jubileuma alkalmával nemzete a királyok-királyának kijáró tisztelettel és lelkesedéssel ünnepelt.

Nem olyan idők járnak felettünk, hogy ünnepelni tudjunk, ezt a nyolcvan éves költő nagyon jól érzi és tudja, és éppen ezért eleve tiltakozott esetleges ünnepeltetéstől, de nekünk, akik a vérző Európa megpróbáltatásos napjaiban minden szűkösség és megszorítás ellenére, a viharzó háború tornádója gyújtópontjának szélcsendjében, ha pattanásig feszült idegekkel is, de ez ideig álmyszerűen békés napokat élünk, nekünk, az itthon maradottnak lehet-e szentebb kötelességünk, mint az itthoni élet folytonosságát biztosítani? és idetartozik nem utolsó sorban a nagyjainkról való megemlékezés is.

* A Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület 1943 szeptember 22-i ünnepi díszülésén elhangzott előadás.

Herczeg Ferenc írói pályája szimbólum a magyarság életében, mint ahogy itt szimbólum a kis és nagy ember élete egyféleképpen. Olyan sváb faluban született, ahol magyar és német érzelmű emberek éltek és sokszor jaj volt azoknak, akik sorsukat és hivatásukat felismerve, magyarságukat merték hangoztatni. A költő is ilyen magyarérzelmű, de német anyanyelvű családból született és ugyan ki-nek jutott volna eszébe, hogy Herczeg Ferencet az író német származásáért megtagadja? Tartózkodó büszkeséggel említi meg Emlékezéseiben, hogy az ő anyanyelve igazában magyar volt. Szegedvidéki magyar dajkája tanította meg a magyar nyelvre s amikor ez tőlük elment asszonynak, ő a német környezetben elfelejtette ugyan a magyar szót, de később, amikor a temesvári piaristákhoz került, a lelke mélyéből egyszerre elfelejtett, régi ismerősként bukkantak fel a magyar szavak és kifejezések.

Egyik neves irodalomtörténészünk azt állítja, hogy Herczeg Ferencet a véletlen sodorta magyar gimnáziumba. Én ebben a véletlenben nem hiszek. Inkább belső, de tudatos lelki kényszerűség sodorta a költőt magyarabb tájak felé. Vonzotta az a gondolat, hogy igazi magyarok közt fog élni, mert hiszen maga az író írja, hogy „odalenn a Bánságban negyvennyolc óta regényes nimbusz ragyogta körül a magyarságot, amelyet szemtől-szembe nem igen láttak, de amelynek érezték vonzóerejét“ s ő meg éppenséggel olyasmit képzelt, „hogy a szegedi gimnáziumban a vörössapkások és a Hunyadi huszárok fiaival“ fog egy padban ülni és velük közösen hőstetteket elkövetni. A szegedi Tisza tengerré dagadt képzletében és aztán nem is csalódott benne, mert a valóságban is tengerré dagadt szegedi tartózkodásának második évében, elnyeléssel fenyegetvén Szegedet. A kamaszodó, nyurga fiút édesanyja kísérte Szegedre. Megérkezésének napján éppen ipari és mezőgazdasági kiállítás volt s ő egyszerre belepottyant a magyar népelet kellős közepébe. „Annyi subát, gubát, szűrt és csizmát azóta se láttam egy rakáson — írja a költő — az orrom pedig ma is visszaemlékezik még a kiállítás kellemes fa-, kender- és cserzett bőrszagára.“

Még az árvíz előtti lapos Szegedre kell gondolnunk, „hol széles és nyugodt tempóban folyt a falusi élet. Étele a halpapríkás és töltöttkáposzta, csemegéje a sülttök, fűszere a paprika volt. A város úgy terpedt el a szélesen kanyargó Tisza iszapos-gyepes partján, mint egy kedves vén parasztasszony a szájráncú szoknyájában... Még állott a Tisza partján a régi korhadt vár“, amelyre a gyermek Herczeg kegyelettel nézett, gyermekkora hőséire, Rózsa Sándorra emlékezve. A városban nyüzsögtek a bánsági gyerekek, akiket magyar szóra hoztak fel. Otthon sem volt jobb dolguk, mint a szegedi kosztházakban. Az alföldiek akkor még valóságos kultuszt csináltak az evésből, a jó és bőséges konyha a ház becsületének alapja volt, a diáktartó civisasszonyok versenyezve tömték kosztosaikat. (Emlékezések).

Herczeg Ferencet Szeged tette magyarrá. Itt döbbsent rá, hogy számára a kultúrélet egyetlen igazi formája csak a magyar élet lehet. A szent tüzet Jókai regényei gyújtották fel lelkében. Az első Jókai regény, amelyet olvasott, *Egy magyar nábob* volt. „Szent ré-

szegséggel — írja többek között a költő — botorkáltam Jókai csodakertjében.“ Élete egyszerre forró és színes lett. Jókai mélységet és méltóságot adott az eszmények után sóvárgó ifjú léleknek. És Szeged varázsa, mely annyi magyar író és költő lelkét megejtette már, az ifjú Herczegen is kipróbálja erejét. A lankás partok között kanyargó Tisza szelid, örökkévaló ragyogása, a jegenyefák kéklő meszeségbe vesző sora, a puszták ízes, tüzeket lobogtató lehellete ott kísért évek multán is egy-egy művében, de különösen a Pogányokban. A két szegedi esztendő kitörölhetetlen benyomásokkal gazdagítja az ifjú lelkét, aki Szegedre már édesapja könyvtárából „kölcsonvett“ művek szellemi emlékével érkezett. Már mint gyermek olvasgatta Shakespeare-t, Renant, Paul de Kock-ot, de a legtöbbet, a legnagyobbat, az ifjú lélek mannáját mégis csak a nagy magyar romantikus, Jókai adta néki: Szegeden. Ime így indul el Szegedről a magyarrá lett Herczeg azokkal a titkos gondolatokkal, melyek még határozatlanul éltek lelkében, de mindjobban kifejező formára találtak, hogy író lesz. És ehhez tehetsége és szerencséje, de írói egyénisége is nagyban hozzásegítette.

Azok közé a magyar írók közé tartozik, akiket a közönség nagyon szeretett, a kritikusok pedig annál kevésbé. Kemény Zsigmondnak éppen az ellentéte, akit csak a kritikusok olvastak, de a nagy közönség nem ismert. Egész írói pályafutására legjellemzőbb az a méltatás, melyet 29 éves korában a Hét című folyóiratban egy olvasó írt. Ez a folyóirat ugyanis megszavaztatta olvasótáborát, hogy ki a legkedvesebb írója, és az író egyik olvasónője, mondhatnók azt is: rajongója, így írt róla: „Kedveinc írom Herczeg Ferenc, mert ő fényes, élénk, tarka, víg, illatos, változatos és divatos. Én nem bánom, kritizálja őt a sajtó, beszéljék meg a szakértők, tárgyalják kritikusai, mi — a nagyközönség — azalatt olvassuk és olvassuk élvezettel. Az ő óriási fantáziája, mintha elvinne bennünket ebből az unalmas mindennapiságból és szárnyra kelve repülnénk egy távoli mesevilág verőfényes levegőjében. Csak egy van, ami ezt a hatalmas fantáziát felülmulja, és ez az óriási változatosság, mely tollában rejlik. Hol ujjongva tekint az ég felé, lantjához kap és fehér ruhás idealizált alakokat lát tiszta fényben felmerülni, hol fényes egyenruhában defilíroztatja katonáit, azután leülteti őket a kártyasztal körül. Cigányzene, pezsgő, cigarettafüst. Élnek mind! A kontesszek, a tiszték, a kutyák, a balettszallagok, az angol missek, a vénkisasszonyok, a cigányok, mind igazán élnek az ő tollának varázsa alatt. Nekem tetszik ez a fiatalos vidám optimizmus, mely nem enged érvényre jutni képzelt, felforgatott elveket, mely kersztültör a legmélyebb fájdalom, a legsötétebb melancholián, a legkomolyabb filozófián...”

Nem tagadom azonban, hogy ebben a nagy tetszésben nem csekély mérvben befolyásolt az a körülmény, hogy ma éjjel táncoltam vele egy hosszú, egy végtelen hosszú, remek szupécárdást, melyben volt annyi élet és annyi tűz, mint a legjobb novellájában.“

Herczeg Ferenc mind az ideig még nem kapott komoly, hivatalos kritikát és ime, a közönség fedezi fel. Ebben a felfedezésben kétségtelen nagy szerepe van az író ténamegválasztásának és ma-

gátartásának. Herczeg azt a világot rajzolta meg, amelyben élt, a kritikától tartózkodott, ahogyan tartózkodott a gentry-életformának dicsőítésétől is, bár már abban éppen elég kritika volt, hogy leírta századvégi társadalmunk léha, tartalmatlan életét. A gentry a 80-as évek társadalmi átalakulásának törzszülötte; kiből hiányzik a magyar polgári élet megteremtéséhez szükséges alkotó elem. Egyetlen életcélja, hogy mentse, ami menthető, de nem marad más számára, mint a külső dísz és az osztályöntudat. A földhöz már képtelen visszatérni, de képtelen a születési elvet is feladni, s ha mégis megteszi, már minden késő. „Osztályöntudatát a gentry-világfelfogás támogatja, melynek alkatelemei konzervativizmus a politikában, agrarizmus a gazdasági, gavallérság és exkluzivitás a társadalmi életben“. (Szekfű Gyula). A költő Emlékezéseiből megdöbbenő megvilágításban tűnik elénk ennek a „Megszámláltattál és híjával találattál nemzedék“-nek sodródása a végzet felé. A radikális gentry-osztály meg sem kísérelte a konzervatív politikát és minden energiája ostoba közjogi harcokban merült ki. Abból a nemzeti és állami álmódzából, mely állandóan körülengte, csak egyetlen egyet tudott megvalósítani, az exkluzivitást, melyet egy korabeli szemlélő így határoz meg: „Az igazi gentry csak gentry-társaságban érzi jól magát s a magánéletben ilyen társaságot keres, nem lát ott szívesen semmiféle más clemet, legyen az gróf, bankár, hivatalnok, vagy polgár.“

A kép, amelyet az író erről a társadalomról fest, nagyon hű és eleven. Tagadhatatlan, hogy ez a társadalmi réteg rokonszenves neki, de nem a léhaságáért, üres mulatozásáért, felszínes élni tudásáért, pozíció és protekcióhajhászásáért, hanem kétségbevonhatatlan érényeiért, melyek sajnos, kisebbségben maradtak hibái mellett. A Gyurkovics-fiúkért hivatalos kritikái részről sokszor érte érdemtelen támadás, ugyanakkor a közönség végérvényesen kegyeibe fogadta. A Gyurkovics-fiúk és a Gyurkovics-lányok ma már történelmi regények, melyek egy letűnt, szétmállott társadalmi réteg világát tükrözik.

Írásaiban való tartózkodó tárgyilagossága, a lírának, a szubjektivitásnak teljes hiánya, szemlélődésének józan hideg fénye már első műveiben feltűnik és ezek is maradnak az író legegységibb jellemvonásai.

Mikor aztán a Pogányokkal megjelenik az író első történelmi regénye, kivívja a hivatalos kritika elismerését is. Különösen a fiatalság fogadta szívesen. Miért? Mert történelmi regényeiben nemcsak magyar érdekeket ismer meg az olvasó, de az emberiség sorsa is mintegy benne tükröződik történelmi képeiben.

Az olvasó szemei előtt letűnt idők sorsfordító eseményei játszódnak le, világnézetek, civilizációk összeütközésében, korok lelkét érezzük felettünk lebegni. Ha a regény cselekménye időhöz, helyhez is kötött, ettől függetlenül megmarad „általános emberi és mélyen lélektani érdekű“. Hősei távoli korok színpompás világában nem elvont alakok, hanem húsból és vérből valók, érdeklődést, rokonszenvet, vagy ellenszenvet keltők, mint társadalmi regényeiben.

Történelmi regényeinek művészi ujdonságát a történeti jellegnek feltűnés nélkül való érvényesítése, korszerűségnek és költészetnek a romantika pathetikus történet szemlélete nélkül való összeegyeztetése és a tanulmányyszerűség távoltartása jellemzik. (Horváth János). Sohasem akarja véleményét olvasóira ráerőszakolni; hogy ez így van. A kirívó erkölcsi vagy a politikai tendenciától tartózkodott, de ösztönösen megérezte nemzete lelki szükségletét és így lesznek művei az események sodrában a közelgő veszélyre figyelmeztető viharadarak.

Juhász Gyula, Szeged halhatatlan poétája már budapesti egyetemi hallgató korában a legnagyobb elragadtatással ír Herczeg Ferencről (A honszerző című regénnyel kapcsolatban). E sorok tanúi annak a kritikai állásfoglalásnak, melyet az egyetemen a Négyes-magyar órák legkiválóbbjai, a Virágfakadás c. folyóirat fiatal lelkes írói Herczeggel szemben elfoglaltak. Juhász Gyula csaknem negyven évvel ezelőtt írta, és úgy gondolom nem lesz érdektelen, ha teljes egészében idézem:

„Magyar lelkem és boncoló elmém nyugtalan érdeklődésével lestem Herczeg Ferenc elegáns és nagyszerű etappeját és most, hogy e kivételes írói pálya új fordulóhoz ért: ujjongva tapsolok neki.

Első fellépése a biztos kezű és erős eszű művészt reveleálta, aki hőtiszta plasztikonban nyugodt előkelőséggel lép az egy csapásra meghódolt közönség elé. Sikert siker után aratott novellában, regényben, drámában, víg és komoly nemben egyaránt, a közönség imádott írója s a kritika kedves vesszőparipája lett. Blazírt fenyőmiksák egyre hangoztatták, hogy nem változik, nem fejlődik, hogy nincs szíve. És megírta az Ocskay brigadérost, amelyben a történelem levegőjét vitte a bohózat fülledt szinpadára, megírta a Pogányokat, amelyben stilje, Bizáncot, amelyben világnézete fejlődött tökéletessé.

A magyar író ös szenvedélye tör ki elemi erővel e könyvből: a fajszeretet. A magyar társadalom legizgatóbb kérdései csendülnek itt fel: a zsidókérdés, a gentry-kérdés.

Lipótvárosi írócskák piszkálták újabban ezt a nagy problémát, de csak bemaszatolták, ahelyett, hogy tisztázták volna.

Herczeg a vérbeli művész abszolút higgadságával, de a magyar író józan elméjével és érző szívével állítja föl a lét és nemlét e magyar problémáját. Honnan van az, hogy a honszerzők és a nemzetfenntartók unokái alól egyre jobban kisiklik az áldott hazai föld. Hogy egy erőteljes, becsületes, intelligens, eszményekben hívó faj fölé kerekedik egy számító, alázatos, ideáltalan és idegen fajta? Herczeg harsányan kiáltja oda a magyar középosztálynak Ibsen modern igazságát: Legyen energiátok! Megtoldja Björnson jelszavával: És dolgozzatok! Nemcsak szép regény ez, de jó tett is, nagy tett is egyúttal!

A Honszerzőben Herczeg az író és ember zenitjére ért. Nincs szíve?

Dili, Herma, Zabel, szép és szomorú álmok, az örök nőies lilimból és violából szőtt alakjai csak egy nagy álmodó szívből fakadhattak!

Sok szép és hatalmas álmot, magyar dicsőségről, emberi igazságról, erős férfiakról és gyöngéd asszonyokról, te nagy álmodó!

Herczeg Ferenc történelmi regényei, drámái, sajnos nem véletlen gondolatnak, vagy egy-egy bizarr ötletnek köszönhetik megszületésüket. Az író a költő váteszi tehetségével megérezte az elkövetkezendő idők megpróbáltatásos, tragikus napjait. Az obstrukcióban, a késhegyig menő céltalan, személyeskedéssé vált parlamenti vitákban, a kaszinók vagyonszítató kártyacsatáiban, az erkölcstelen választásokban, a tobzódó jólétben, a gentry-k haláltáncában a megismétlődő Bizáncot látja, a rothadás szaga veszi körül, érzi a legszörnyűbb küzdelem tragikus kimenetelét, amikor egy nemzet ön-maga ellen viaskodik, és a Berzsenyi-ódák fenséges ihletével sugalmazza nemzetének a Bizáncon keresztül:

„Minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs, mely ha elvész, Róma ledől s rabigába görbed.“ Ki meri azt állítani, hogy ha Herczeg Ferenc napjainkban írta volna meg a Bizáncot, elkésett volna? Lehet-e költői alkotásnak szörnyűbb aktualitása egy nemzetre nézve, mint a Bizánc? E rendkívül gazdag írói pályának csúcspontját kétségtelen *Az élet kapuja* jelenti, melynek tárgyszemléletében összesűrösödik egy eseményekkel teli élet bölcs tapasztalata. A magyarság sokszor állt már az élet kapujában, a sok milliós erős nagy magyar nemzet álma nemcsak Bakócz Tamást, Zrínyi Miklóst, a Fiatal Magyarország romantikus álmodozóit, de az író korát is állandóan kísértette és... ne folytassuk... „Az Élet kapuja“ becsapódott a magyarság előtt, egy egész ország bűnét nem moshatta el az önzés vakságából a végső pillanatban felriadt hazaszeretetet.“

Sokszor szemérevetették, hogy az eseményeknek, valamint a magyar történelemnek csak hideg megfigyelője maradt, nem azonosította önmagát történelmi regényeiben a magyar sorssal: azaz nem verte büszkén a mellét, hogy én magyar vagyok. A parnasszisták impassibilité-je volt a legsúlyosabb vád, amellyel illették. A szemére vetett hidegség, józanság, hűvösség nem is annyira természetéből, mint inkább adott helyzeteiből következett. Versec szülőtnék és az Ocskay brigádéros írójának semmi szüksége nem volt arra, hogy magyarságát fennen hirdesse és igazolja. A tettek embere volt és az is maradt. Minden műve feledhetetlen magyarságának öngigazolása. Herczeg Ferencnek sokat köszönhet a magyar irodalom és közönség, de a költő még többet köszönhet a magyar kultúrának, mely életének lényegét, tartalmát adott és önmagához emelte.

Ha kultúrájának jegyeit vizsgáljuk, meglepődve vesszük észre, hogy a magyar vonások mellett ott vannak első sorban a franciás vonások, racionalista életszemlélet és a világosságra való törekvés. Az étellel szembeni állásfoglalásában van valami Pascal hívó, megbocsátó, és La Bruyère keserű, lenéző, megvető pesszimizmusából.

A költő életét az alkotó tett töltötte be igazán és ez az alkotó tettet is dicsőíti, amikor azt mondja egy helyen: „Csak egy név méltóságára legyünk érdemesek: az emberére“, vagy másutt: „Akiket az Isten megáld, azok nem a szó, hanem a tett emberei. Csak egy nagy, egy szent, egy megváltó dolog van a csillagok alatt: a tett.“

Az a költői attitűd, melyet az író az élettel, a szerelemmel, a történelemmel, a művészettel, hazájával és Istennel szemben elfog-lal, kétségtelen, egy emelkedett, kifinomult erkölcsi világ álláspont-ja, melyben a kiábrándultság váltakozik a hittel, az embertársak iránt való szánakozással és hűvös megbocsájtással.

Egy költő hivatása nem lehet csak a pusztá szórakoztatás. Erre Herczeg is hamar ráébredt és a legnagyobb magyar nemzetnevelő gondolatainak hegedőse lett. Ebben a cselekedetében a tettek meze-jén avatta önmagát a tettek hőisévé és igazi magyarrá, mert nem a vér teszi a magyart magyarrá igazán, hanem a lélek.

Széchenyi-tanulmányában, A hídban, Német nemzetiségi kér-dés c. cikkében, Tanulmányaiban, hirdeti, hogy a „puszta hazasze-retet nem érdeml az ember a nemzetében önmagát szereti. Azért nem jár külön prémium, s „a nemzet megmentője az lesz, aki rá fogja nevelni népünket, hogy harctéri erényeit a polgári közéletben is érvényesítse. Ha a magyarság a politikában is úgy tudna visel-kedni, mint a Doberdón, akkor kétségtelenül ez volna a világ első népe“ S „ha örök időkre biztosítani akarjuk a magyarság sorsát — az ő szavait idézem — akkor formáljuk át a dolgozók nemzetévé, mert hit, haza, becsület és tett nélkül nincs nemzet. És ha a leg-nagyobb magyar szellemében fogjuk fel a nemzeti érzést, akkor ez nem a más fajok gyűlöletét és elnyomását, hanem saját véreink sze-retetét és fölemelését fogja céljául kitűzni.“

Micsoda megrendítő tapasztalat adhatta az író tollára ezeket a szavakat? A keserű mult minden hibája, mely a nemzetiségeket gazdagon istápolta, ugyanakkor, mikor az alföld színmagyarjairól megfelelkezve, mégcsak segítő kezet sem nyújtott nekik, hogy elmaradottságukból kiemelje. Ez Széchenyi igazsága, ez a nagy író élettapasztalata. Önmagunk felemelését első sorban a magyar nép anyagi megsegítésében és szellemi kipallérozásában kell keresnünk, mert csak ebben, egyedül ebben az esetben képezhet komoly vonzó-erőt a taszító elemekkel szemben. A legrettenetesebb vád, amely az első világháború előtti vezető államférfiakat érhetette, az az ötezer népiskola, melyet Klebelsberg, Széchenyi után a legnagyobb magyar kulturpolitikus, építtetett színmagyar területeken. Hogy Trianon lett. annak okát elsősorban ötezer meg nem épített magyar népiskolában látom. És Herczeg Ferenc, az ősz költő különösen a Pogányok c. mű-ve óta mind tudatosabban a pusztába kiáltó Széchenyi jelszónak lett bizakodó és tettekre kész harcosa.

Herczeg Ferenc tüneményes írói pályája szimbólum a ma-gyarság életében. Szimbólum, mert mi magyarok sohasem néz-tük azt, hogy ki milyen nemzetiségből jött közénk és lett magyarrá. Testvérként fogadtuk és ha megérdemelte, önzetlen, őszinte örömmel nyitottuk meg néki a legmagasabb megtiszteltetés-hez és kitüntetéshez vezető utat. Hír, dicsőség, gazdagság itt, ebben az országban, a szentistváni Magyarországon mindenki számára nyitva áll, ha tehetsége, erkölcsé és becsülete révén megérdemli, és

mégis... kisebbségeink gyűlöltek és gyűlölnek bennünket. A száj elé tartott nagy darab kenyérben csontot és a felkínált barátságunkban gyöngeséget látnak. Vajjon a kisebbséget elnyomó magyarokról mit mondanak ma a verseciek, amikor Herczeg Ferencet, városuk szülöttét, a német származású nagy magyar író, tiltakozása ellenére, az egész ország meleg szeretettel ünnepli? És mit mondanak az elnyomó magyarokról a többiek?

„A boldog nyugati népeknél befejeződött a fajok keveredésének folyamata, mielőtt még a népek féltékeny versengése tudományt csinált volna a fajgyűlöletből. Nálunk a folyamat még útban van” — írja Herczeg Ferenc. És nem egészen rajtunk múlott, hogy ez még nem történt meg.

Amikor az ősz költőt a **DMKE** nevében tisztelettel köszönhettem a nyolcvan év szédítő magasságába és mélységébe tekintve, kérhetünk-e mást a népek és világok sorsának intézőjétől, mint azt, hogy egészségben megérje a Délvidék végleges megtérését és megbékélését a magunk békéjével. Hogy majd vele együtt idézhessük Vörösmarty szavait:

Előttünk egy nemzet sorsa áll.
Ha azt kivittük a mély süllyedésből
S a szellemharcok tiszta sugaránál
Oly magasra tettük, mint lehet,
Mondhatjuk, térvén őseink porához:
Köszönjük élet, áldomásaidat,
Ez jó mulatság, férfi munka volt!”

MADÁCSY LÁSZLÓ

Ujvidék

UJVIDÉK, a legmodernebb magyar vidéki város, a kanyargó Duna simogató ölében fekszik. Három oldalról veszi körül a Keletre tartó folyam, amely mintha csak azért szenvedne törest a város határában, hogy tovább időzzék a nyugati kultúra utolsó állomásán. Szemben, a Duna tulsó partján, a festői Fruskagóra és a történelmi nevezetességű Pétervárad vára néznek a városra, amelynek élete a dunai és belső forgalom színes képeit, zaját, élénkségét és a város élni akarását vetíti a szemlélődő elé.

Ujvidék földjén is átszázguldott a történelem vihara; látta földjén a barbár és harcos jazigokat, akikkel véres csatákat vívtak a gyarmatosító rómaiak; itt jártak a gótok, hunok és a gepidák, avarak is. Az isteni rendelés azonban a történelemnek csak egy villanásnyi idejét szánta számukra, hogy elsöpörje őket pusztító viharával erről a földről, amelyet más népek tartogatott.

A IX. század végén megjelentek Ujvidék területén is a honfoglaló magyarok és rövid idő alatt az itt élő, kisebb-nagyobb csoportokat alakító szlávság teljesen beleolvadt a magyarságba. A vá-